

[Finansministeren.]

at kommunerne overtager det fulde økonomiske ansvar på biblioteksområdet. Samtidig kan der ske en arbejdsmæssig forenkling, idet såvel kommunerne som staten spares for en del unødigt administration. Endvidere vil den videre udvikling på biblioteksområdet blive koordineret på lige fod med de øvrige kommunale opgaver. Den interesse, man fra statens side har i, at kommunerne stiller en mindsteydelse til rådighed for borgerne, vil kunne tilgodeses ved, at der gives visse almene forskrifter gennem biblioteksloven.

I forbindelse med lovændringen vil det være rimeligt at ophæve den gældende lovs bestemmelser om, at kommuner med over 5.000 indbyggere er forpligtet til at oprette heltidsbibliotek. Denne bestemmelse kan alligevel ikke overholdes på grund af bibliotekarmangelen. De problemer vedrørende bibliotekaruddannelsens indhold og omfang, der hænger sammen hermed, skal ikke udbyes her.

VI. Indretning af sikringsrum.

Et udvalg under indenrigsministeriet arbejder i øjeblikket med et udkast til revision af de gældende bestemmelser om sikringsrum i lov nr. 253 af 27. maj 1950 om bygningsmæssige civilforsvarsforanstaltninger. Udvalget påregner at afgive betænkning inden for forholdsvis nær fremtid.

Man kan allerede nu forudse, at de forslag, der vil fremkomme til en revision af de gældende standarder, vil indebære risiko for fordyrelser.

Hvis der skulle opnås reelle besparelser, måtte det nok forudsætte en fuldstændig revision af holdningen til spørgsmålet om offentlig bistand til indretning af offentlige sikringsrum.

VII. Sygehuse.

Det er karakteristisk for sygehusområdet, at man fra statens side i almindelighed har afholdt sig fra at fiksere detaljerede krav til kapacitet, bemanning, bygningsmæssig udformning, specialiseringsgrad osv.

Sygehusområdet falder derfor uden for den første fase af standardundersøgelsen, hvor hovedvægten er lagt på indkredsning af områder, hvor der hurtigt kan ske lempelser i de detaljerede, centralt fastsatte normer.

Derimod vil sygehusene spille en betydelig rolle i de videregående overvejelser, idet man her har haft og fortsat har en særdeles udgiftkrævende standardglidning.

Formanden: Uden for dagsordenen giver jeg ordet til økonomiministeren, for at han kan afgive den i dag anmeldte redegørelse.

Økonomiministeren (Nyboe Andersen): Denne uges møder her i tinget har som hovedemne den skattepolitik, som stat og kommuner skal føre i det kommende år. Som baggrund for folketingets beslutninger herom skal jeg i det følgende redegøre for den økonomiske situation. Udgangspunktet må naturligt blive to aktuelle oversigter, nemlig den årlige rapport fra OECD om Danmarks økonomi, der blev offentliggjort for en uge siden, og den økonomiske oversigt fra regeringens økonomiske sekretariat, der blev tilstillet folketingets medlemmer forleden.

OECD-rapporten indledes med et kort tilbageblik på de senere års udvikling. Man nævner her, at en række betydelige økonomiske og administrative reformer er gennemført såsom indførelsen af momsen i 1967 og i den nuværende regerings tid overgangen til kildeskat, kommunalreformen og de tilknyttede ændringer i bydefordelingen mellem stat og kommuner samt reformen af kapitalmarkedet. Det fremhæves, at disse gennemgribende ændringer på områder af væsentlig betydning for den økonomiske politik har gjort styringen af den økonomiske udvikling vanskeligere på kort sigt. Det hedder, at i den periode, hvor disse reformer blev forberedt og iværksat, var muligheden for kortsigtet tilpasning i den økonomiske politik til tider stærkt begrænset.

Men det fremhæves videre, at når reformerne er fuldt indarbejdede, vil det være muligt at angribe de vigtigste økonomiske problemer: den hjemlige prisstigning og det ydre underskud, med større effektivitet, idet den økonomiske politiks instrumenter og metoder er blevet væsentligt forbedret i de senere år.

Som eksempel på de vanskeligheder for den kortsigtede tilpasning af økonomien, som OECD hentyder til, kan jeg nævne de forskydninger i befolkningens opsparing, som fandt sted i sammenhæng med kildeskattens gennemførelse. Oversigten fra det

[Økonomiministeren.]

økonomiske sekretariat anfører i kapitlet om indkomster og forbrug, at de disponible pengeindkomster steg med 7 pct. fra 1969 til 1970, medens borgernes udgifter til forbrug forøgedes med godt 10 pct. Dels er der sket en mere varig tilpasning af opsparingsmønstret til den nye skatteform, idet A-skatteyderne ikke længere har behov for at spare penge op til skatten, dels var der i 1970 en række forhold af mere midlertidig karakter, som trak i samme retning.

Et andet vigtigt eksempel på de ekstraordinære vanskeligheder, som reformerne har medført for den kortsigtede økonomiske politik, er den udgiftsekspansion, der fandt sted i kommunerne i forbindelse med de omfattende kommunesammenlægninger pr. april 1970.

Endnu har vi ikke helt passeret den periode, hvor reformernes gennemførelse kan skabe usikkerhed i vurderingen af befolkningens økonomiske reaktioner. Vi står således umiddelbart foran det første slutskatteopgør, og ingen kan med sikkerhed bedømme, hvordan de betydelige bruttobeløb, der udbetales til og indbetales fra borgerne her i efteråret, vil påvirke forbrug og opsparing.

Alligevel er vi nu på vej ind i mere normale tilstande, hvad angår grundlaget for en vurdering af den økonomiske udvikling og af kravene til den økonomiske politik. Det betyder dog ikke, at vurderingen af udviklingen for den periode, den kommende udskrivningsprocent skal gælde for, altså til udgangen af 1972, kan være sikker og ufejlbarlig, for det drejer sig jo ikke blot om at forudse den danske befolknings økonomiske adfærd, men også i høj grad om at vurdere den internationale økonomiske udvikling, der spiller så stor en rolle for dansk økonomi.

OECD-rapporten er i det væsentlige udarbejdet før sommerferien, medens oversigten fra det økonomiske sekretariat er helt aktuel. I synet på den internationale udvikling frem igennem 1972 er de to rapporter imidlertid enige. OECD venter en hurtigere vækst i verdenshandelen i 1972 end i det forløbne år, og denne forventning er blevet yderligere bestyrket af udviklingen i juli og august, hvor der både i England og andre lande er truffet foranstaltninger til at sætte mere fart i den indenlandske økonomi.

Den økonomiske oversigt fremhæver, at de sidste måneders stærkere fremgang i dansk eksport ikke kan henføres til, at væksten i udlandets efterspørgsel allerede skulle være steget mærkbart. Forklaringen må derfor søges i indre økonomiske forhold, dels letelsen i presset på arbejdsmarkedet, dels at den omstilling fra hjemmemarkedssalg til eksport, som industrien har gennemløbet, nu er ved at bære frugt. Oversigten fremhæver imidlertid, at de lempelser i den økonomiske situation, der er sket i en række lande, må ventes for alvor at gøre sig gældende i løbet af den kommende vinter, hvor man derfor tør regne med en væsentlig hurtigere stigning i industrieksporten end sidste vinter.

Samtidig vil den forringelse i vort bytteforhold, der prægede den første del af 1971, næppe gøre sig gældende til næste år. Bedre afsætningsforhold for visse landbrugsvarer og den gode høst vil også bidrage til at skabe mulighed for, at den bedring af betalingsbalancen, som er påbegyndt i 1971, kan fortsætte ind i 1972.

Dette forholdsvis gunstige billede af de ydre vilkår for dansk økonomi i det kommende år må dog tegnes med det forbehold, at de sidste ugers begivenheder i den internationale handel og valutapolitik kan komme til at påvirke forløbet på en måde, vi i dag ikke fuldt kan overskue. Regeringen finder det meget beklageligt, at USA har græbet til indførelse af en ekstra told, der rammer ca. 60 pct. af den danske eksport til Amerika. Det er ikke i første række den amerikanske handelsbalance, men det er andre dele af den amerikanske betalingsbalance, som viser underskud, og i forholdet til Danmark og de fleste andre vesteuropæiske lande har USA overskud på sin samhandel. Man må håbe, at de amerikanske indgreb, som dels er gennemført, dels bebudet, kan bringes til ophør, uden at det fører til en for alle parter ødelæggende handelskrig.

På valutapolitikkens område har den amerikanske beslutning om at standse for omveksling af udenlandske dollartilgodehavender til guld ført til en periode med flydende dollarkurs i de vesteuropæiske lande og nu også i Japan. Danmarks udenrigshandel er overvejende orienteret mod Vesteuropa. Derfor spiller det for os en af-

[Økonomiministeren.]

gørende rolle, om man kan nå frem til en fælles europæisk holdning til de internationale valutaproblemer omfattende både EF og ansøgerlandene. Det lykkedes ikke i forrige uge de seks EF-lande at nå til enighed om en fælles politik på dette teknisk komplicerede og politisk vanskelige område, men forhandlingerne herom fortsætter i de kommende uger, og Danmark vil få lejlighed til dels at følge det forberedende arbejde i Bruxelles, dels igen at møde EF-ministerrådet i september.

Som situationen udviklede sig i forrige uge, måtte det være dansk politik at følge en fælles linje med Storbritannien, Sverige og Norge, sådan at disse landes indbyrdes kurser har ligget næsten stabilt, medens dollarkursen har fået lov til at give efter.

Under forudsætning af, at det lykkes at finde en tilfredsstillende løsning på de internationale valutaproblemer, er der altså grund til at vente, at de ydre vilkår i 1972 på de fleste punkter vil være gunstigere end i år. Det er af afgørende betydning, at en sådan situation udnyttes til at opnå en fortsat betydelig nedgang i underskuddet på betalingsbalancen. Erfaringen viser, at det er en vanskelig tilpasningsproces, økonomien må gennemløbe, når der skal lægges om fra salg på hjemmemarkedet til eksport, og der er mange eksempler fra 1950'erne og 1960'erne på, at der under en sådan udvikling kan blive tale om et fald i beskæftigelsen.

På denne baggrund er der med den bedømmelse af udviklingen i det sidste år, som Økonomisk Oversigt giver, grund til at fremhæve, at omstillingsprocessen er forløbet på en sådan måde, at perspektiverne for den kommende tid tegner tilfredsstillende. Med den meget langsomme vækst, der har været i arbejdsstyrken i det sidste års tid, har spillerummet for at sætte den samlede produktion i vejret været begrænset, og omsvinget har derfor først og fremmest måttet opnås ved en stærkt dæmpet vækst i den indre efterspørgsel. Ikke mindst

i de sidste måneder er der som nævnt klare tegn på, at lettelsen af det indre pres har ført til en stigning i eksporten, en stigning, der er stærkere, end man kunne vente på baggrund af den udenlandske konjunktur, og samtidig er opgangen i prisniveauet og i de importerede mængder taget af. Derfor har der trods et ugunstigt bytteforhold og en dæmpet efterspørgsel i udlandet i første halvår kunnet opnås en forbedring af betalingsbalancen.

Dette forløb af den første vanskelige fase af omstillingsprocessen giver tillid til, at erhvervene vil have gode muligheder for at udvide eksporten, efterhånden som udlandskonjunktoren i stigende grad drejer opad. Det må dog være en klar forudsætning herfor, at der ikke finder en sådan udvidelse sted af byggeri og indenlandsk forbrug, at der opstår et pres på arbejdsmarkedet, som gør det vanskeligt for eksporterhvervene at trække arbejdskraft til sig, og som fører til overbud i lønninger, så konkurrenceevnen kommer i fare. Det bliver et hovedpunkt i den økonomiske politik for 1972 at undgå en sådan situation.

Det fremhæves i den økonomiske oversigt, at de faktorer, der bidrager til en opgang i den indenlandske efterspørgsel, nu i efteråret er i færd med at få overtaget over de kræfter, der har virket i nedadgående retning. Der må således ventes en vækst i landbrugets nyinvesteringer og en tendens til opgang i boligbyggeriet. Med uændret udskrivningsprocent og med gennemførelse af det foreslåede skatteloft for kommunerne må der også i betragtning af den ventede stigning i indkomsterne regnes med en vis vækst i det private forbrug, navnlig i den sidste del af 1972.

Vi ved af erfaring, at en produktionsstigning af den størrelsesorden på godt 4 pct., som ifølge oversigten kan ventes for 1972, vil medføre en vækst i de importerede vare-mængder, som er procentvis noget større. Mens importen i første halvdel af 1971 stort set kun er steget svarende til en stigning i

[Økonomiministeren.]

importpriserne, vil der for 1972 blive tale om en stærkere stigning, også selv om importpriserne holder sig mere i ro.

På den baggrund er det overordentlig vigtigt, at der ikke fra den offentlige sektor udgår tendenser til øget efterspørgsel efter arbejdskraft, som kan lægge hindringer i vejen for eksportfremgangen. Regeringen har i halvfjerde år arbejdet systematisk på at nedbringe de statslige udgifters væksttempo og har nået betydelige resultater, som det fremgik af finansministerens fremsættelse for lidt siden. Nu er også de kommunale udgifter ved at komme ind under en fastere politik. Det samlede resultat kan aflæses af de procenter for væksten i statens og kommunernes totale efterspørgsel efter varer og tjenester, som er gengivet i den økonomiske oversigts kapitel om de offentlige finanser. I 1969-70 steg de nævnte offentlige udgifter regnet i faste priser med opimod 7½ pct., i 1970-71 var stigningen knap 6½ pct., i indeværende finansår vil den blive mellem 5½ og 6 pct., og efter de tal, der nu foreligger for det kommende finansår, vil vækstraten ikke blive meget højere end 5 pct. Disse tal tegner et klart billede af en aftagende vækst i det offentliges efterspørgsel efter varer og tjenester. Vi er nu stærkt på vej til en balance, hvor denne efterspørgsel ikke stiger stærkere end væksten i samfundets produktion.

Nødvendigheden af at skaffe råderum for en kraftigere stigning i industrieksporten i 1972 kræver imidlertid, at man fastholder et betydeligt kasseoverskud for det kommende finansår, og at man fortsætter sine bestræbelser for at nedbringe væksten i de offentlige udgifter yderligere.

Medens der i den resterende del af 1971 og begyndelsen af 1972 er mulighed for et betydeligt omsving i retning af øget eksport og bedre betalingsbalance, tegner der sig for den sidste del af 1972 en risiko for, at der på ny kan opstå et efterspørgselspres. Denne risiko kræver, at der vises forsigtighed og agtpågivenhed i den kommende tids økonomiske politik. Der må føres en tilbageholdende indkomstpøolitik af det offentlige på alle de områder, hvor stat og kommuner har indflydelse herpå, og man må undgå at stimulere efterspørgslen på en sådan måde,

at det giver anledning til lønglidning og prisstigning.

Udviklingen i 1972 og de krav, den stiller til vor politik, må bedømmes på baggrund af udsigten til et dansk medlemskab af et udvidet europæisk fællesskab fra nytår 1973. 1972 vil blive det sidste år, hvor dansk økonomi belastes fuldt ud af den markedsdeling i Vesteuropa, som har hæmmet vore eksportmuligheder siden begyndelsen af 1960erne. Men 1972 vil samtidig blive det år, hvor erhvervslivet må forberede sig på nye konkurrenceforhold. Situationen indebærer derfor en udfordring til os om at sikre erhvervene det bedst mulige udgangspunkt for en effektiv udnyttelse af de fordele, et medlemskab af EF kan bringe. Det forudsætter tilbageholdenhed med at udvide det offentlige og det private forbrug.

De problemer, vi her står over for, er ikke blot af kortfristet karakter. Tværtimod har redegørelsen for perspektivplanlægningen frem til 1985 klart afdækket følgerne af, at væksten i de offentlige udgifter og i den del af den indenlandske produktion, der ikke konkurrerer med udlandet, fortsat ligger så højt, at det hæmmer eksportproduktionen og hæmmer de importkonkurrerende erhverv og driver omkostningsniveauet i vejret. Perspektivplanredegørelsen indebærer den store fordel, at den tvinger os til at vurdere vor politik på kortere sigt i lyset af konsekvenserne på længere sigt.

Der går igennem redegørelsen for perspektivplanlægningen en undertone af bekymring for de vilkår, hvorunder erhvervene i løbet af 1970erne skal yde deres væsentlige bidrag til genskabelse af den økonomiske balance, som blev slået i stykker i 1960erne.

Alle er enige om, at det ikke er en acceptabel løsning på dette problem at sætte den danske økonomi i stå, som vi husker det fra 1950ernes stagnation. Indgangen i EF vil i nogen måde lette problemerne ved at bidrage til en bedring af betalingsbalancen og give erhvervene adgang til et større marked. Men selv under denne forudsætning kræves der imidlertid en målbevidst og langvarig indsats for at sikre den nødvendige omstilling af produktionskræfternes anvendelse fra indenlandske til udadvendte produktionsgrene.

Regeringen har for nylig ført drøftelser

[Økonomiministeren.]

med erhvervenes og arbejdsmarkedets organisationer for at nå frem til foranstaltninger, som kan fremme eksportmulighederne, øge arbejdskraftens faglige og geografiske bevægelighed og således gøre det lettere at gennemføre omstillingen med opretholdelse af fuld beskæftigelse; disse drøftelser vil fortsætte senere.

Jeg skal slutte med at sige, at vi har mulighed for en fortsat vækst i velstand for alle befolkningsgrupper i de kommende år. Men betingelsen er, at vi venter med at disponere over velstanden, til den er produceret.

Formanden: Uden for dagsordenen giver jeg ordet til hr. Per Hækkerup, for at han som ordfører for forslagsstillerne kan fremsætte det for hans vedkommende anmeldte forslag.

Ordføreren for forslagsstillerne (Per Hækkerup): Hermed tillader jeg mig for det høje ting at fremsætte forslag til folketingsbeslutning om oprettelse af diplomatisk forbindelse med Den demokratiske Republik Vietnam (Nordvietnam).

I marts måned i år havde vi en udenrigspolitisk debat her i tinget, hvor vi havde lejlighed til dels at drøfte den udenrigspolitiske udvikling, dels at tage stilling til dens forløb. Under den debat stillede vi et forslag om, at Danmark skulle optage diplomatiske forbindelser med Nordvietnam, men som bekendt fandt det ikke regeringens ørenlyd; vort forslag blev forkastet.

Siden marts måned er der imidlertid indtrådt forskellige begivenheder, som vi synes burde føre til, at regeringen optog spørgsmålet til fornyet overvejelse. Jeg tænker på, at vi har fået nogle oplysninger om, hvorledes beslutningsprocessen har været i USA vedrørende den ulykkelige krig i Vietnam. Vi har i det udenrigspolitiske nævn bedt udenrigsministeren — og det er også sket offentligt — om vi kunne få oplysninger om de reaktioner, der måtte være på disse såkaldte Pentagonpapirer i andre os nærtstående lande, først og fremmest. Vi er blevet henvist til at læse dagbladskommentarer, og det kan selvfølgelig ellers være hyggelig læsning, dog ikke om dette emne, men det er ikke det, vi har bedt om. Vi har forstået på ministeren, at sådanne kommentarer ikke foreligger. Jeg vil gerne gentage

opfordringen til ministeren om, at vi så langt, det overhovedet er gørligt, får oplysninger om, hvorledes man på officielt hold, måske igennem samtaler med vore ambassadører, vurderer Pentagonpapirernes betydning.

Jeg skal ikke nægte, at disse papirer på ingen måde er hyggelig læsning. Man kan over for visse af de situationer, som er beskrevet i papirerne, og som jeg må gå ud fra er beskrevet på en nogenlunde fyldestgørende måde, få indtryk af en fremgangsmåde, som nok kan virke chokerende. Jeg er overbevist om, at de oplysninger, der her er fremkommet, ikke ændrer ved den holdning, som vi har indtaget over for Vietnamkonflikten; jeg ville da snarere sige, at de tværtimod tjener til at understrege den skeptiske holdning, som vi har indtaget over for denne side af den amerikanske udenrigspolitik, og erkendelsen af, at det, der her skal til, er en politisk løsning af Vietnamkonflikten.

Men jeg vil være interesseret i, om udenrigsministeren kan bekræfte det synspunkt, at det, der for denne regering som for den tidligere regering har været afgørende for vor stillingtagen til Vietnamkonflikten, har været en selvstændig bedømmelse af de for os foreliggende forhold og kendsgerninger, og at vi ikke har været vidende om en række af de forhold, som er blevet oplyst gennem Pentagonpapirerne.

Jeg mener i og for sig ikke, at dette tilfører en ændret holdning i Vietnamkonflikten, men jeg synes nok, det vil være på sin plads, at vi får en kommentar fra ministerens side til de oplysninger, der her er fremkommet.

Derimod er der indtruffet et andet forhold, som jeg synes må give regeringen anledning til at overveje sin stilling. Jeg tænker her på den ændrede holdning, som den amerikanske præsident og den amerikanske udenrigsledelse har taget til Kina, til Pekingkina. Den omstændighed, at USAs præsident har først fremkaldt og derefter modtaget en indbydelse til at besøge Peking, er jo ganske sensationel i forhold til den politik, der fra amerikansk side hidtil har været ført i forhold til Kina; den er også sensationel i forhold til Kinas hidtidige holdning til USA. Men den omstændighed, at der altså her tilsyneladende fremtræder